

MAREK JAKOUBEK: VOJVODOVO: KUS ČESKO-BULHARSKÉ HISTORIE

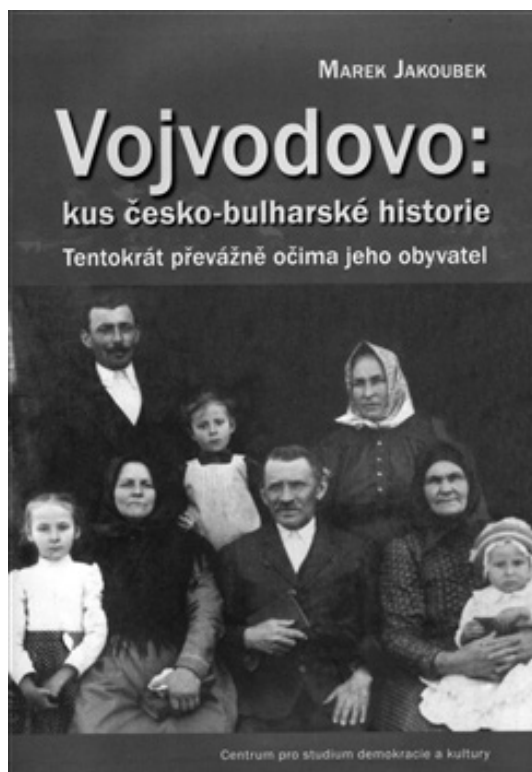
Jitka Zalabáková

Druhým svazkem Etnologické řady Centra pro studium demokracie a kultury (ovšem prvním s vojvodovskou tematikou) byla v roce 2010 vydaná monografie Marka Jakoubka *Vojvodovo – etnologie krajanské obce v Bulharsku*, v mnoha ohledech stěžejní dílo o Vojvodovu. Recenzovaná publikace se stala třetím svazkem této řady a, jak podotýká autor (s. 9), mohla by být nazvána *Velkou knihou vojvodovských edic*. Jejimi (spolu)autory jsou totiž tehdejší obyvatelé Vojvodova, kteří v dávné i zcela nedávné minulosti sepsali (v jednom případě namluvili) vyprávění o svém společenství, a tím přispěli k písemné fixaci jeho specifické identity. Na rozdíl od publikace z roku 2010, ve které M. Jakoubek za svého učitele označuje bulharského etnologa Vladimira Penčeva, v recenzovaném díle hovoří jako o svých učitelích již také o (ex) Vojvodovčanech samotných, tedy o těch, kteří ho „během let učili vidět svět jejich, vojvodovskými, očima“ (s. 12). Neznamená to, že by Jakoubek opustil analytickou pozici kulturního antropologa (bez níž bychom ostatně měli před sebou jen soubor surových dat), ale tím, že přenechává hlavní slovo svým informátorům, vnáší do vojvodovských bádání snad až překvapivě mnoho nových kvalit.

Knihy sestává z úvodu a devatera pramenných edic doprovázených obrazovým materiálem. Specifikům, kontextu vzniku a autorům se Jakoubek věnuje vždy v úvodní části ke každé z nich. Prvním v pořadí je text Barbory Čížkové, roz. Karbulové (nar. 1921) pojmenovaný prostě *Vojvodovo*, jenž vznikl v roce 2010. Jiné texty této autorky se už dočkaly zveřejnění v rámci dalších Jakoubkových publikačních počinů. Tentokrát B. Čížková „vykresluje obraz (a to obraz velice komplexní a kompaktní) Vojvodova v jeho nejlepších dnech, v celé jeho slávě – tak, jak si jej (ex)Vojvodovčané pamatují, resp. jak si jej *chtějí pamatovat*.“ (s. 17) Tím není nijak snížena faktografická hodnota tohoto vzpomínkového dílka obsahujícího popis mnohých zvyků a zejména pak vojvodovské svatby. Jako druhý je zařazen *Odkaz mojímu dětem, vnukům a pravnukům* Amálie Hružové, roz. též Hružové (nar. 1881), která „byla svědkem obojího štěpení evangelického tábora (nejprve ještě na Svaté Heleně, později ve Vojvodovu).“ (s. 35) *Odkaz* je tudíž cenným pramenem (mimo jiné) pro poznání vojvodovské religiozity, jejích dějin i existenciálního zakoušení ze strany samotných věřících. Dále se v knize dostává ke slovu Ester Karbulová, roz. Dobiášová (nar. 1929), švagrová B. Čížkové a současně matka nejmladší vojvodovské reemigrantky (té byly v době transportu do ČR v r. 1950 tři týdny), která v r. 1973 začala sepsovat *Kroniku naší rodiny*, jejíž výbor edice přináší.

V tomto případě je zajímavá jednak vazba k textu *Vojvodovo*, jednak popis zkušenosti s přesídlením nebo také moment kritického hodnocení vojvodovské tradice, podle níž šla nevěsta po svatbě žít do domu manželových rodičů.

Čtvrtou kapitolu tvoří texty *Kronika mojí rodiny* a *Vzpomínka na Vojvodovo* Kateřiny Králikové, roz. Faboukové (nar. 1927). První text připomíná čtenáři fakt, že Vojvodovo neobývali jen Češi, ale např. též Slováci, jakkoli zde existovala silná tendence k asimilaci. Dobrým dokladem této tendence je právě případ autorky uvedených textů, která je „vojvodovská Češka, jejíž otec byl Slovák a matka Srbka“ (s. 72). Rodiče Kateřiny Králikové navíc vyznávali ve studiích o vojvodovské religiozitě obvykle opomíjenou nazarenskou (či nazaretskou) víru, o jejichž specifikách se v literatuře věnované Vojvodovu dozvídáme vlastně poprvé. Pátou edicí jsou memoáry slovenského páru Marie Strýčkové, roz. Lovciové (nar. 1904) a Andreje Strýčka (nar. 1896). Vojvodovská rodačka M. Strýčková kromě jiného zaznamenala proslulou událost přeletu draka nad Vojvodovem okolo roků 1915 a 1916. Jak přitom Jakoubek upozorňuje, představuje toto její svědectví „pro metodologii sociálních věd poměrně zajímavou výzvu“ (s. 106) – ostatně podobně jako některé záznamy z 80. let, v nichž autorka popisuje vlastní aktuální sny odehrávající se ve Vojvodovu, a které jsou v rámci edice prezentovány jako potenciální pramen. Poté v knize následuje

dují pamětní vzpomínky Bedřicha Dobiáše (nar. 1904) přešpané ze zvukového záznamu a nazvané *Na tý Vojvodově to bylo takový vzácný*. Autor, otec výše zmíněné E. Karbulové, ve Vojvodovu zastával řadu důležitých funkcí (byl mj. kovářem a současně laickým kazatelem v „horním“, tj. darbistickém kostele). Ve svém vzpomínání klade důraz na víru (zabývá se i religiozitou po reemigraci) a také podává informace o námezdní práci svých rodičů na *čakře*, resp. *čiflíku* (jednom ze statků v okolí přístavního města Orechova) – šlo o doplňkový způsob obživy mající za cíl akumulaci finanční hotovosti (v případě Dobiášových za účelem nákupu stavebního místa ve Vojvodovu).

Sedmá kapitola se skládá z edic textů *Můj životopis a Svědectví, jak jsem se stal křesťanem – dítětem Božím* Aloise Filipa (nar. 1919). Oba texty byly jedním z nejstarších žijících vojvodovských rodáků s pozoruhodným životním příběhem sepsány v r. 2011 a vypovídají např. o vojvodovské sňatkové praxi a úloze veřejných vyznání v darbistickém sboru. Jakoubek je doplňuje prepisem části rozhovoru s panem Filipem vysílaného v rádiu o dva roky dříve. Předposlední se v knize nachází takřka sociologická studie či možno říci etnografie Petra Klepáčka (nar. 1943) s názvem *Vzpomínání a vyprávění o Vojvodovu*, která vyniká nejen svou dél-

kou. Ačkoli autor rodnou obec opustil jako sedmiletý, předkládá zevrubný popis nejrůznějších aspektů tamějšího života (včetně prodeje koní na trhu, služby mladých Vojvodovčanek v Sofii, zabijaček nebo *černé borsy*) – jak Jakoubek vhodně podotýká, perspektiva tehdy malého chlapce není na překážku a naopak obohacuje „náš“ pohled na Vojvodovo. P. Klepáček dále vykresluje situaci v prvních letech a desetiletích po „návratu“ do ČSR a také návštěvy (ex)Vojvodovčanů v Bulharsku. Jako devátá je umístěna unikátní *Kniha pamňetni Tomše Hrůzy, žitele vojvodovského*, „první – a doposud jediný známý – memoárový text člena české vojvodovské komunity sepsaný ve Vojvodovu samotném“ (s. 217). Vojvodovský sedlák T. Hrůza (nar. 1888, tedy ještě na Svaté Heleně) ve svých záznamech sledoval „drahotu“ od konce 20. let – zapisoval, kolik co stálo z položek pro něj (a potažmo vojvodovskou komunitu) klíčových – a věnoval se událostem odehrávajícím se ve Vojvodovu, Bulharsku i ve světě (válečné události) nebo naopak důležitým pro jeho rodinu (úrazy jeho syna). K „objevení“ *Kříhy pamňetni*, vedené zřejmě po dobu 16 let, došlo v r. 2008.

M. Jakoubek se ediční práce zhostil se ctí. Zpřístupnil jinak těžko dostupné materiály a u každé z edic poukázal na její zvláštnosti a hodnotu. Ve výsledku kniha nejen významně přispívá k prohloubení poznání o životě členů „vojvodovské komunity“ v Bulharsku v 1. polovině 20. století i později v Československu, ale rovněž nastoluje některé podstatné otázky týkající se např. mechanismu přenosu vojvodovské literární „tradice“ (s. 62), vlivu výzkumníka na informátory (B. Čížková, K. Králíková a P. Klepáček své texty napsali v reakci na Jakoubkův zájem o Vojvodovo) nebo možnosti využití snů jakožto pramene poznání etnografické skutečnosti (s. 105). Recenzovaná kniha je mezi publikacemi o Vojvodovu výjimečná tím, jakou míru aktérské perspektivy nabízí (připomeňme ještě *Dějiny Vojvodova* z r. 2006, jejichž jádro tvořila kronika vojvodovského starosty – Neco Petkov Necov ovšem jakožto Bulhar česko-slovenské vojvodovské společenství popisoval víceméně „zvnějšku“). *Vojvodovo: kus česko-bulharské historie* spojuje badatelský, *etický* pohled na Vojvodovo (v literatuře na dané téma dosud převažující) s pohledem v prakticky maximální možné míře a – vzhledem k množství autorů edic a jejich různorodosti – komplexitě *emickým*. Přináší tak jistě vítanou možnost komparace těchto dvou náhledů na vojvodovskou problematiku.